

Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտ 6 *Օգտակար հանաձոնների հետախուզում և գնահատում*

Նպատակը

- 1 Սույն ստանդարտի նպատակն է սահմանել *օգտակար հանաձոնների հետախուզման և գնահատման* առումով ֆինանսական հաշվետվությունների պատրաստման մոտեցումները:
- 2 Սույն ՖՀՄՍ-ը, մասնավորապես, պահանջում է՝
 - ա) *հետախուզման և գնահատման ծախսումների* համար գոյություն ունեցող հաշվապահական հաշվառման ընթացակարգերի մասնակի բարեփոխումներ.
 - բ) *հետախուզման և գնահատման ակտիվները* ճանաչող կազմակերպություններից՝ սույն ՖՀՄՍ-ի պահանջների համաձայն դիտարկել այդ ակտիվների արժեզրկված լինելը և չափել ցանկացած արժեզրկում՝ *“Ակտիվների արժեզրկում”* ՀՀՄՍ 36 -ին համապատասխան.
 - գ) բացահայտումներ, որոնք որոշակիացնում և բացատրում են կազմակերպության ֆինանսական հաշվետվություններում ներառված՝ օգտակար հանաձոնների հետախուզման և գնահատման արդյունքում առաջացած գումարները և այդ ֆինանսական հաշվետվություններն օգտագործողներին օգնում հասկանալ ցանկացած հետախուզման և գնահատման ակտիվների ճանաչումից սպասվող ապագա դրամական միջոցների հոսքերի մեծությունը, ժամկետներն ու որոշակիությունը:

Գործողության ոլորտը

- 3 Կազմակերպությունը պետք է սույն ՖՀՄՍ-ը կիրառի իր կողմից կատարված հետախուզման և գնահատման ծախքերի նկատմամբ:
- 4 Սույն ՖՀՄՍ-ը չի կարգավորում օգտակար հանաձոնների հետախուզմամբ և գնահատմամբ զբաղվող կազմակերպությունների հաշվապահական հաշվառման այլ խնդիրներ:
- 5 Կազմակերպությունը չպետք է սույն ՖՀՄՍ-ը կիրառի հետևյալ կատարված ծախքերի նկատմամբ՝
 - ա) նախքան օգտակար հանաձոնների հետախուզումն ու գնահատումն իրականացված ծախքերի, օրինակ՝ այն ծախքերի, որոնք կազմակերպությունը կրել է նախքան համապատասխան տարածքն ուսումնասիրելու իրավունքների ձեռքբերումը.
 - բ) այն ծախքերի, որոնք կատարվել են օգտակար հանաձոնի արդյունահանման տեխնիկական իրագործելիությունն ու առևտրային կենսունակությունը ցուցադրելուց հետո:

Հետախուզման և գնահատման ակտիվների ճանաչումը

ՀՀՄՍ 8-ի 11-րդ և 12-րդ պարագրաֆներից ժամանակավոր ազատում

- 6 Հետախուզման և գնահատման ակտիվները ճանաչող կազմակերպությունն իր հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը մշակելիս պետք է կիրառի *“Հաշվապահական հաշվառման քաղաքականություն, փոփոխություններ հաշվապահական հաշվառման գնահատումներում և սխալներ”* ՀՀՄՍ 8-ի 10-րդ պարագրաֆը:
- 7 ՀՀՄՍ 8-ի 11-րդ և 12-րդ պարագրաֆները սահմանում են պարտադիր պահանջների հիմքերը և այն մոտեցումները, որոնք ղեկավարությունը, հաշվապահական հաշվառման քաղաքականություն մշակելիս, պարտավոր է հաշվի առնել ցանկացած երևույթի համար, եթե վերջինիս համար որևէ այլ ՖՀՄՍ-ով կիրառման առանձնահատկություն սահմանված չէ: Պայմանով, որ 9-րդ և 10-րդ պարագրաֆները պահպանվում են, սույն ՖՀՄՍ-ը կազմակերպություններին ազատում է վերոհիշյալ պարագրաֆների կիրառումից հետախուզման և գնահատման ակտիվների ճանաչման և չափման համար հաշվապահական հաշվառման քաղաքականություն մշակելիս:

Հետախուզման և գնահատման ակտիվների չափումը

Չափում՝ ճանաչման պահին

8 **Հետախուզման և գնահատման ակտիվները պետք է չափվեն սկզբնական արժեքով (ինքնարժեքով):**

Հետախուզման և գնահատման ակտիվների սկզբնական արժեքի բաղկացուցիչները

9 Կազմակերպությունը պետք է քաղաքականություն սահմանի՝ որոշելու համար, թե հատկապես որ ծախսերն են ճանաչվում որպես հետախուզման և գնահատման ակտիվներ, և հետևողականորեն կիրառի այդ քաղաքականությունը: Նշված որոշումները կայացնելիս կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի այն աստիճանը, որով ծախսը կարող է վերագրվել որոշակի օգտակար հանաճոների հայտնաբերմանը: Ստորև բերված են ծախսերի օրինակներ, որոնք կարող են ներառվել հետախուզման և գնահատման ակտիվների սկզբնապես չափման մեջ (թվարկումն ավարտուն չէ՝)

ա) հետախուզման իրավունքների ձեռքբերում:

բ) տոպոգրաֆիական, երկրաբանական, երկրաքիմիական և երկրաֆիզիկական ուսումնասիրություններ:

գ) հետախուզական հորատում:

դ) հորատանցում:

ե) նմուշարկում:

զ) օգտակար հանաճոների արդյունահանման տեխնիկական իրագործելիության ու առևտրային կենսունակության գնահատման հետ կապված գործառնություններ:

10 Օգտակար հանաճոների մշակման հետ կապված ծախսերը չպետք է ճանաչվեն որպես հետախուզման և գնահատման ակտիվներ: Մշակման արդյունքում առաջացած ակտիվների ճանաչման համար պետք է առաջնորդվել *“Հիմունքների”*¹ և *“Ոչ նյութական ակտիվներ”* ՀՀՄՍ 38 -ի պահանջներով:

11 Համաձայն *“Պահուստներ, պայմանական պարտավորություններ և պայմանական ակտիվներ”* ՀՀՄՍ 37 -ի՝ կազմակերպությունը ճանաչում է օգտակար հանաճոների հետախուզում և գնահատում իրականացնելու հետևանքով որոշակի ժամանակահատվածում կրած ցանկացած պարտականությունն ապամոնտաժման և տարածքի վերականգնման գծով:

Չափում՝ ճանաչումից հետո

12 Ճանաչումից հետո կազմակերպությունը հետախուզման և գնահատման ակտիվների նկատմամբ պետք է կիրառի սկզբնական արժեքի (ինքնարժեքի) մոդելը կամ վերագնահատման մոդելը: Եթե կիրառվում է վերագնահատման մոդելը (կամ *“Հիմնական միջոցներ”* ՀՀՄՍ 16 -ի, կամ *“Ոչ նյութական ակտիվներ”* ՀՀՄՍ 38 -ի պահանջներին համապատասխան), ապա այն պետք է համահունչ լինի այդ ակտիվների դասակարգմանը (տե՛ս պարագրաֆ 15-ը):

Փոփոխություններ հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունում

13 Կազմակերպությունը կարող է փոփոխել հետախուզման և գնահատման ծախսերին վերաբերող իր հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը, եթե այդ փոփոխությունները նրա ֆինանսական հաշվետվությունները կդարձնեն ավելի տեղին՝ օգտագործողների տևտեսական որոշումների կայացման կարիքների համար, և ոչ պակաս արժանահավատ, կամ ավելի արժանահավատ ու ոչ պակաս տեղին՝ այդ կարիքների բավարարման համար: Կազմակերպությունը արժանահավատու-

¹ Բացառությամբ եթե ակտիվը հիմնական միջոց է կամ ոչ նյութական ակտիվ, որը մինչև վաճառքի համար պահվող դասակարգվելը վերագնահատվել է ՀՀՄՍ 16-ին կամ ՀՀՄՍ 38-ին համապատասխան, որի դեպքում ճշգրտումը պետք է հաշվառվի որպես վերագնահատման աճ կամ նվազում:

թյան և տեղին լինելու հանգամանքի վերաբերյալ դատողությունները պետք է կատարի՝ օգտվելով ՀՀՄՍ 8-ի չափանիշներից:

- 14 Հետախուզման ու գնահատման ծախսերին վերաբերող հաշվապահական հաշվառման քաղաքականության մեջ կատարած փոփոխությունները հիմնավորելու նպատակով՝ կազմակերպությունը պետք է ցուցադրի, որ այդ փոփոխություններն իր ֆինանսական հաշվետվություններն ավելի են մոտեցրել ՀՀՄՍ 8-ի չափանիշների բավարարմանը, բայց պարտադիր չէ, որ այդ փոփոխությունները լիովին համապատասխանեն նշված չափանիշներին:

Ներկայացում

Հետախուզման և գնահատման ակտիվների դասակարգում

- 15 Կազմակերպությունը հետախուզման և գնահատման ակտիվները պետք է դասակարգի որպես նյութական կամ ոչ նյութական՝ ձեռք բերված ակտիվների բնույթին համապատասխան, և հետևողականորեն կիրառի այդ դասակարգումը:
- 16 Որոշ հետախուզման և գնահատման ակտիվներ դիտարկվում են որպես ոչ նյութական (օրինակ՝ հորատման իրավունքները), մինչդեռ մյուսները նյութական են (օրինակ՝ փոխադրամիջոցները և հորատման սարքավորումները): Այն դեպքում, երբ որևէ ոչ նյութական ակտիվ մշակելիս նյութական ակտիվ է սպառվում, սպառումն արտացոլող գումարը ներառվում է այդ ոչ նյութական ակտիվի սկզբնական արժեքում: Այնուամենայնիվ, ոչ նյութական ակտիվի մշակման ժամանակ նյութական ակտիվի օգտագործումն այդ նյութական ակտիվը չի վերափոխում ոչ նյութականի:

Հետախուզման և գնահատման ակտիվների վերադասակարգում

- 17 Հետախուզման և գնահատման ակտիվն այլևս չի կարող դասակարգվել որպես այդպիսին, եթե արդեն ապացուցելի է օգտակար հանածոյի արդյունահանման տեխնիկական իրագործելիությունն ու առևտրային կենսունակությունը: Հետախուզման և գնահատման ակտիվների արժեզրկված լինելը համար պետք է դիտարկվի, ինչպես նաև արժեզրկումից առաջացած ցանկացած կորուստ պետք է ճանաչվի նախքան վերադասակարգումը:

Արժեզրկում

Ճանաչում և չափում

- 18 Հետախուզման և գնահատման ակտիվների արժեզրկված լինելը պետք է դիտարկվի, երբ փաստերից և հանգամանքներից բխում է, որ հետախուզման և գնահատման ակտիվի հաշվեկշռային արժեքը կարող է գերազանցել դրա փոխհատուցման գումարը: Երբ առկա են փաստեր և հանգամանքներ, որ հաշվեկշռային արժեքը գերազանցում է փոխհատուցման գումարը, կազմակերպությունը պետք է չափի, ներկայացնի և բացահայտի արժեզրկումից առաջացած ցանկացած կորուստ՝ ՀՀՄՍ 36-ին համապատասխան՝ բացառությամբ ներքոհիշյալ 21-րդ պարագրաֆում նշվածից:
- 19 Միայն հետախուզման և գնահատման ակտիվների համար դրանց հնարավոր արժեզրկված լինելու հանգամանքը որոշելիս ՀՀՄՍ 36-ի 8-17-րդ պարագրաֆների կիրառման փոխարեն կիրառվում է սույն ՖՀՄՍ-ի 20-րդ պարագրաֆը: 20-րդ պարագրաֆում օգտագործվում է «ակտիվներ» տերմինը, բայց այն հավասարապես կիրառվում է թե՛ առանձին հետախուզման և գնահատման ակտիվների, և թե՛ առանձին դրամաստեղծ միավորների համար:
- 20 Ներքոհիշյալ մեկ կամ մի քանի փաստերի և հանգամանքների առկայությունը վկայում է, որ կազմակերպությունն իր հետախուզման և գնահատման ակտիվների համար պետք է արժեզրկման ստուգում իրականացնի (թվարկումն ավարտուն չէ).
- ա) երբ տվյալ ժամանակաշրջանում լրացել է կամ մոտ ապագայում պետք է լրանա այն ժամկետը, որի ընթացքում կազմակերպությունը իրավունք ունի հետախուզելու համապատասխան տարածքը, և չի սպասվում, որ այն կերկարաձգվի:

- բ) երբ համապատասխան տարածքում օգտակար հանածոների հետագա հետախուզման և գնահատման հիմնական ծախքը ոչ բյուջետավորված է, և ոչ էլ պլանավորված:
- գ) երբ համապատասխան տարածքում օգտակար հանածոների հետախուզումը և գնահատումը չի հանգեցրել օգտակար հանածոների առևտրային առումով կենսունակ քանակությունների հայտնաբերմանը, և կազմակերպությունը որոշել է այլևս չշարունակել այդ տարածքում նմանատիպ գործունեությունների իրականացումը:
- դ) երբ բավականաչափ տվյալներ կան վկայելու, որ, չնայած համապատասխան տարածքում հնարավոր է անցնել օգտակար հանածոների մշակմանը, հետախուզման և գնահատման ակտիվի հաշվեկշռային արժեքը հաջող մշակման կամ վաճառքի դեպքում անհավանական է, որ ամբողջովին կփոխհատուցվի:

Այսպիսի ցանկացած դեպքում կամ նմանատիպ դեպքերում կազմակերպությունը պետք է իրականացնի արժեզրկման ստուգում՝ համաձայն ՀՀՄՍ 36-ի: Համաձայն ՀՀՄՍ 36-ի՝ արժեզրկումից առաջացած ցանկացած կորուստ պետք է ճանաչվի որպես ծախս:

Մակարդակի որոշումը՝ հետախուզման և գնահատման ակտիվների արժեզրկված լինելը դիտարկելու համար

- 21 Կազմակերպությունը պետք է սահմանի հետախուզման և գնահատման ակտիվների՝ ըստ առանձին դրամաստեղծ միավորների կամ դրամաստեղծ միավորների խմբերի բաշխման հաշվապահական հաշվառման քաղաքականություն՝ այդ ակտիվների արժեզրկված լինելու դիտարկումն իրականացնելու համար: Յուրաքանչյուր դրամաստեղծ միավոր կամ դրամաստեղծ միավորների խումբ, որին բաշխված է հետախուզման և գնահատման ակտիվը, չպետք է ավելի մեծ լինի, քան գործառնական սեզվենտը՝ *“Գործառնական սեզվենտներ”* ՖՀՄՍ 8-ի համաձայն սահմանված:
- 22 Հետախուզման և գնահատման ակտիվների արժեզրկման ստուգման նպատակների համար կազմակերպության կողմից որոշված մակարդակը կարող է ընդգրկել մեկ կամ մի քանի դրամաստեղծ միավորներ:

Բացահայտում

- 23 Կազմակերպությունը պետք է բացահայտի տեղեկատվություն, որը որոշակիացնում և բացատրում է օգտակար հանածոների հետախուզման և գնահատման արդյունքում առաջացած՝ իր ֆինանսական հաշվետվություններում ճանաչված գումարները:
- 24 23-րդ պարագրաֆի պահանջներին համապատասխանելու համար կազմակերպությունը պետք է բացահայտի՝
 - ա) հետախուզման և գնահատման ծախքերին վերաբերող իր հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը, ներառյալ հետախուզման և գնահատման ակտիվների ճանաչման չափանիշները:
 - բ) ակտիվների, պարտավորությունների, եկամուտների և ծախսերի գումարները, ինչպես նաև օգտակար հանածոների հետախուզման և գնահատման հետևանքով առաջացած գործառնական և ներդրումային դրամական միջոցների հոսքերը:
- 25 Կազմակերպությունը հետախուզման և գնահատման ակտիվները պետք է ներկայացնի որպես ակտիվների առանձին դաս և բացահայտումները կատարի՝ հիմնվելով կա՛մ ՀՀՄՍ 16-ի, կա՛մ ՀՀՄՍ 38-ի պահանջների վրա՝ կախված այն հանգամանքից, թե ինչպես են դասակարգվել այդ ակտիվները:

Ուժի մեջ մտնելը

- 26 Կազմակերպությունը պետք է սույն ՖՀՄՍ-ը կիրառի 2006 թվականի հունվարի 1-ից կամ դրանից հետո սկսվող տարեկան ժամանակաշրջանների համար: Ավելի վաղ կիրառումը խրախուսվում է: Եթե կազմակերպությունը սույն ՖՀՄՍ-ը կիրառում է մինչև 2006 թվականի հունվարի 1-ը սկսվող ժամանակաշրջանների համար, ապա այդ փաստը պետք է բացահայտվի:

Անցումային դրույթներ

- 27 Եթե 2006 թվականի հունվարի 1-ից առաջ ընկած տարեկան հաշվետու ժամանակաշրջաններին վերաբերող համադրելի տեղեկատվություն ներկայացնելու՝ 18-րդ պարագրաֆի որևէ կոնկրետ պահանջի կատարումն անիրագործելի է, ապա կազմակերպությունը պետք է բացահայտի այդ փաստը: ՀՀՄՍ 8-ում բացատրվում է «անիրագործելի» տերմինը:

Հավելված Ա Սահմանված տերմիններ

Այս հավելվածը սույն ՖՀՄՍ-ի անբաժանելի մասն է:

հետախուզման և գնահատման ակտիվներ	Որպես ակտիվ ճանաչված հետախուզման և գնահատման ծախքերն են՝ կազմակերպության հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությանը համապատասխան:
հետախուզման և գնահատման ծախքեր	Կազմակերպության՝ օգտակար հանաձոների հետախուզման և գնահատման հետ կապված ծախքերն են նախքան օգտակար հանաձոների արդյունահանման տեխնիկական իրագործելիությունն ու առևտրային կենսունակությունը ցուցադրելը:
օգտակար հանաձոների հետախուզում և գնահատում	Որոշակի տարածքում հետախուզումներ իրականացնելու իրավունքների ձեռքբերման պարագայում օգտակար հանաձոների՝ ներառյալ հանքանյութերի, նավթի, բնական գազի և նմանատիպ չվերականգնվող ռեսուրսների որոնումն է, ինչպես նաև օգտակար հանաձոների արդյունահանման տեխնիկական իրագործելիության ու առևտրային կենսունակության որոշումը: